

Asia: VN/10384/2019 VM212:00/2018

Lausuntopyyntö järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämisestä ja yhdenmukaistamisesta

1 Taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Yhdistys

2 Ehdotukset järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi

Ehdotus 1: Valtionavustustoiminnassa siirrytään uuteen, valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaisuutta edistävään toimintamalliin.

Tuotonjakoministeriöt siirtyvät valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin ja ottavat käyttöön sitä tukevat valtionavustustoiminnan verkkopalvelut. Tuotonjakoministeriöt siirtyvät toimintamalliin kehittämisprojekteissa siten, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytössä vuoteen 2024 mennessä. Valtionavustuskäytännöt yhdenmukaistetaan valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaiseksi.

Pidämme tärkeänä valtionavustuskäytäntöjen kehittämistä ja yhdenmukaistamista. Olemme avoimin mielin mukana kehittämistyössä, mutta pidämme haasteellisena tiukkaa aikataulua ja eri näkökulmien huomiointia valmistelussa.

Ehdotus 2: Valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta suunnitellaan yhdessä uudella tavalla.

Tuotonjakoministeriöt hyödyntävät valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevaa tietoa uudella tavalla valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa, kuten valtionavustusten kohdentamisessa. Sitä varten tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusprosessejaan ja käyttävät yhteisiä verkkopalveluja. Järjestöt ja valtionapuviranomaiset suunnittelevat valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta yhdessä uudessa toimintamallissa, mikä edistää ennakoitavuutta ja jatkuvuutta ja auttaa ottamaan toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset entistä paremmin huomioon.

Toimintojen kehittämisen edellytyksenä on toimintojen laadun ja vaikuttavuuden seuraaminen ja raportointi. Vaikuttavuuden raportointi on kuitenkin erittäin haastavaa.

Yksittäisten järjestöjen toiminnan vaikuttavuuden sijasta pitäisi pyrkiä yhteisiin suurempiin kokonaisuuksiin ja niiden vaikuttavuuden hahmottamiseen ns. ilmiöpohjaisesti. Esimerkiksi kuntoutuksessa tai sairauksien ennaltaehkäisyssä tulokset näkyvät vuosien, jopa vuosikymmenien jälkeen, jolloin joudutaan seuraamaan prosessimittareita ja tärkeänä suurempien kokonaisuuksien ja useampien hankkeiden yhteistä vaikuttavuutta. Esimerkkinä diabetes tai osteoporoosi ja siihen liittyvä kaatumis- ja lonkkamurtumariski ja kannustaminen terveellisiin elintapoihin ja laaja-alaiseen vertaistukeen.

Ehdotus 3: Valtionavustustoimintaan osallistuvien toimielinten tehtäviä ja toimintatapoja yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusten arviointiin ja valtionavustustoimintaan liittyvien neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtäviä ja toimintatapoja soveltuvin osin. Tehtävien ja toimintatapojen painopiste on jatkossa valtionavustuspolitiikan arvioinnissa, valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa ja yhdenmukaisten valtionavustuskäytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä. Tarkoituksena on lisätä valtionapuviranomaisten ja järjestöjen välistä viestintää ja vuorovaikutusta.

Avoimuuden ja yhteistyön lisääminen on erittäin kannatettavaa. Yhteistyötä kehitettäessä on erityisesti huomioitava pienten järjestöjen vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen (osa järjestöistä on hyvin pieniä, vaikka niillä voi olla laaja kohderyhmä väestössä). Tärkeätä on kaikkien järjestöjen kuuleminen ja se, että huolehditaan kaikkien järjestöjen mahdollisuudesta tasapuolisesti osallistua eri työryhmiin ja toimikuntiin. Vuorovaikutukselle on tärkeää antaa riittävästi aikaa.

Tärkeää olisi myös huomioida potilasedustajien mukaan ottaminen eri työryhmiin ja toimikuntiin. Potilasnäkökulman vahva mukaan ottaminen on tärkeää siksi, että esimerkiksi monien järjestöjen toiminnan vaikuttavuutta saadaan aikaan ainoastaan silloin, kun kohderyhmä/potilaat itse toteuttavat hyvinvointiaan edistävää elämäntapaa.

Ehdotus 4: Järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjä yhdenmukaistetaan mahdollisuuksien mukaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Yleisavustuksilla rahoitetaan järjestöjen varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia. Tuotonjakoministeriöt luovat yhteisen tavan arvioida, miten järjestön kokonaisvarallisuus vaikuttaa valtionavustusten harkinnassa ja myöntämisessä. Tuotonjakoministeriöiden erilaisia omarahoituskäytäntöjä selvitetään lisää ennen ehdotuksen toteuttamista.

Tilanteessa, jossa julkiset varat vähenevät, on priorisoitava kansalaisnäkökulmasta eniten yhteiskunnan tavoitteita hyödyntävät toiminnat. Mielestämme valtionapua ei pitäisi myöntää omaisuuden hoitamiseen tai ylläpitämiseen eikä yksityisen palvelutuotannon tukemiseen. Tämä voi tapahtua piilotetusti esim. osana yleisavusteista toimintaa niissä tilanteissa, joissa järjestöllä on erillistä palvelutuotantoa. Tämä vääristää kilpailutilannetta eikä edistä palveluiden käyttäjälähtöistä kehittämistä. Samalla olisi tärkeää miettiä yhteiset kriteerit sille, millaista organisaation omaisuus voi olla, jota avustetaan julkisin varoin. Esimerkiksi lähtökohtaisesti sijoitustoimintaa harjoittavien organisaatioiden toimintaa ei pitäisi tukea julkisin varoin.

Ehdotus 5: Järjestöjen toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt soveltavat mahdollisimman yhdenmukaisia toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita harkitessaan ja myöntäessään yleisavustuksia järjestöille. Perusteita arvioidaan sekä suunnitellun että toteutuneen toiminnan perusteella. Tuotonjakoministeriöt päättävät, kuinka ne soveltavat arviointiperusteita mahdollisine painotuksineen päätöksenteossa.

Tavoite on hyvin kannatettava, mutta toteuttaminen on varmasti haasteellista. Perusteita arvioitaessa on tärkeää, että mukana on erilaisia järjestöjä laaja-alaisesti. Yleisavustuksen rahoittaman toiminnan edellytyksenä on myös erilaista välttämätöntä ja kasvavaa hallinnollista tehtävää, kuten kirjanpitoa, henkilöstöhallintoa, monia toimistorutiineita, joiden osalta arviointiperusteiden määrittely on hankalaa, ellei sitten pitäydytä kokonaishallinnollisen toiminnan prosenttiosuuteen koko toiminnan kustannuksista.

Ehdotus 6: Järjestöille voidaan myöntää kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti.

Tuotonjakoministeriöt voivat myöntää järjestöille yksi- tai kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti. Kahdeksi vuodeksi kerrallaan myönnetty yleisavustus ei poista sen saajan vuotuista raportointivelvollisuutta. Järjestöt voivat hakea ensimmäiset kaksivuotiset yleisavustukset vuoden 2024 valtionavustushauissa. Kaksivuotiset yleisavustukset rahoitetaan valtion yhden vuoden talousarviosta.

Tämä on erittäin kannatettava ehdotus.

Ehdotus 7: Järjestöt välittävät valtionavustuksia edelleen siirron saajille mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla.

Valtionavustusten edelleen välittäminen perustuu tuotonjakoministeriöissä valtionavustuslain uudistamisen yhteydessä laadittavaan tulkintaohjeeseen. Tuotonjakoministeriöiden valtionavustusehdot ja -rajoitukset sekä delegointisopimusmallit yhdenmukaistetaan. Samalla varmistetaan, että siirron saajille edelleen välitettyjen valtionavustusten käyttöä koskeva tieto on avointa ja läpinäkyvää valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaisesti.

Valtionavustusten siirroissa tulisi hyvin pienten summien (kuten nk. Stea/toimintatonni) pyrkiä selkeästi vähentämään byrokratiaa, sillä monesti kyseessä on vapaaehtoisuuteen perustuvan toiminnan pienimuotoinen tukeminen. Tämä vähäinen tuki on kuitenkin hyvin tärkeää tällaiselle toiminnalle. Esimerkiksi Luustoliiton jäsenyhdistyksissä jäsenet ovat keskimäärin yli 70-vuotiaita, yleensä monisairaita ja he ylläpitävät koko yhdistyksen järjestämää toimintaa, kuten liikuntaryhmiä, vertaisryhmiä ja omahoitoryhmiä, vapaaehtoisuutena.

Suurien summien osalta on selvää, että valvonnan täytyy olla tarkempaa. Yhdenmukaiset tavat pitäisi erikseen sopia hyvin pienille ja suurille summille.

Ehdotus 8: Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä.

Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä järjestämällä sen tiimityönä. Taloustarkastuksen tehtävät on myös perusteltua yhdenmukaistaa vastuineen tuotonjakoministeriöissä. Järjestöjen taloutta ja toiminnan tai hankkeen tuloksellisuutta sekä toimintaympäristömuutoksia koskevaa tietoa hyödynnetään entistä laajemmin valtionavustusprosessien eri vaiheissa.

Käsittelyn yhdenmukaistaminen on hyvin kannatettavaa. Tärkeää olisi yhdenmukaistaa myös se, että eri valtionavustusta myöntävät toimijat noudattavat yhteistä budjettiaikataulutusta. Pienessä järjestössä aiheutuu huomattavasti lisätöitä, kun budjetteja täytyy laatia hyvin erilaisille vuosikiertoille.

Eryteisesti terveyden edistämisessä ja ennaltaehkäisyssä olisi tärkeää lähteä ilmiölähtöisestä perusteesta niin, että tiettyihin ilmiöihin rahoitettujen toimintojen vaikuttavuutta arvioidaan useiden eri tuotonjakoministeriöiden yhteistyössä. Yksittäisillä avustuskohdeilla ei ole mahdollisuutta yleensä osoittaa toiminnan vaikutuksia, saati vaikuttavuutta, varsinkaan 1-2 vuoden seurannassa. Tämä saattaa estää ennaltaehkäisevän ja terveyden edistämistyön tekemisen.

3 Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Yleiset huomiot Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt: Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi -julkaisusta

Hyvä, että valtionavustuskäytäntöjä on alettu yhtenäistää. Tosin aikataulu voisi olla realistisempi.

Valtionavustustoiminnan kehittämistä koskevat yleiset huomiot

Korostamme potilasnäkökulman ja pienten järjestöjen näkökulman huomioimista kehittämistyössä.

Holm Ansa
Suomen Luustoliitto ry